

MARC
CAPDEVILA
AIGUA PUDENTA

XIX PREMI DE NARRATIVA SEBASTIÀ JUAN ARBÓ

Notes de color

Notes de Color — 34

AIGUA PUDENTA

MARC CAPDEVILA

XIX Premi de Narrativa Sebastià Juan Arbó

Cossetània
EDICIONS

Editat amb la col·laboració de:

Ajuntament de
Sant Carles de la Ràpita

Primera edició: juny del 2010

© Marc Capdevila
© Cossetània Edicions

Edita: Cossetània Edicions
C. de la Violeta, 6 • 43800 Valls
Tel. 977 60 25 91
Fax 977 61 43 57
cossetania@cossetania.com
www.cossetania.com

Disseny i composició: Imatge-9, SL

Impressió: Romanyà-Valls, SA

ISBN: 978-84-9791-691-2

Dipòsit legal: B-12.619-2010

I

M'he fet gran; no comptava que em vingués tan de nou, però certament la vellesa m'encalça. Fa uns dies la noia em va haver de dur al metge i, després de grapejar-me una bona estona i de marejar-me llargament, aquell escolà d'ambulatori em va bandejar. Volia explicar a la meva filla alguna cosa lletja que jo no podia escoltar. Mentre s'esplaiava, feia ganyotes amb el nas xato i arrufava unes celles poblades i sinistres; no sé de què varen parlar, però em veig cardat.

De sord, fa temps que en sóc. Bé, vull dir que no hi sento massa, especialment amb l'orella esquerra. També hi tinc un tap, sabeu? De cera, vull dir. D'aquells que et treuen amb una xeringa de dos pams que t'entaforen a l'orella plena d'aigua tèbia. Aquest procediment és molt vell. Jo ja ho veia fer de petit al balneari.

Ja no sé què anava a dir..., ah, sí!, que, de sord, n'he estat sempre una miqueta, però ara em veig fotut. Diuen que perdo la memòria i em sembla que tinc un mal lleig. No d'aquests que et corsequen i t'acabes morint enmig de basques i amb cara de pomes agres, no. Un altre mal, un d'aquests moderns que et deixen tan descol·locat que acabes fent el dròpol a casa teva mateix, i que al final ja no coneixes ni la teva dona. Ara, que això ho tinc complicat, perquè la Marieta va morir fa uns anys..., però la tinc tan present, la meva Marieta...

Ens vàrem casar de grans i només tinguérem la nena. Però encara bo, perquè ara em té cura; tot i que sóc carregós, que té un fill adolescent, l'home malalt i ha d'atendre les obligacions professionals. Qualsevol dia em portaran a alguna residència i a esperar el sot. No m'hi atabalo pas

ben gota. Jo m'adapto a tot i, és més, tinc un projecte que he de dur a terme abans no perdi l'enteniment del tot.

Potser siguin cabòries de vell i exagero. Els avis, ja se sap, som pessimistes de mena, però l'altre dia, les ganyotes del facultatiu guaitant-me de reüll... I vinga posar-me dibuixos estrambòtics al davant i "Què hi veu, vostè, aquí?". Què collons hi havia de veure sense les ulleres de llegir...?, quin torrapebrot, aquest, també. Molta bata blanca, molts bolígrafs a la butxaca i aquella trompa d'elefant disminuïda que no sé com se diu, que te la va passant per l'esquena, i que és freda com mai. I encara: "No respiri ara". Entre les esgarrifances i les apnees gairebé li caic rodó. Si a tothom el tracta així, en curarà pocs, aquest.

On érem?, vull..., em cal contar una història. I em podeu dir: què té, això, de nou, Quel? No és pas el primer cop. De fet, qui em coneix sap que sempre m'ha tirat la lletra, que he escrit poesia i que fins i tot vaig guanyar el certamen literari del segon dilluns de Pasqua, la Pasqua Florida.

És una festa molt assenyalada al poble. Encara ara, les noies i els nois es vesteixen com temps ençà: els galifardeus amb faixa i barretina, les minyones amb xarxa pels cabells i davantal. Llavors pugen al castell a fer ofrenes florals; jo fa anys que no hi vaig perquè vaig feixuc i ja no estic per romanços. Amb aquella pujada podria quedar mort. Del castell, en queda ben poca cosa, tot just una torre de vigilància..., però per a nosaltres és el castell. I, si més no, paga la pena per la vista que s'hi contempla.

Com us deia, em cal explicar uns fets que varen succeir fa més de cinquanta anys, i, ara que sóc l'últim que queda de tota la colla, us els vull donar a conèixer perquè les coses s'han de saber, i jo ara estic fotut i qualsevol dia no em llevo, i els fets s'han d'explicar tal com són. Encara que hi hagi qui no li faci el pes, què farà? Vindrà al cementiri a passar-me comptes? Que vingui, doncs, com més serem més riurem. La farem petar de valent. A més, allà, amb aquella quietud, ningú ens empenyarà.

Bé, prou de dir collonades, que a la fi em prendreu per boig fins i tot vosaltres. Llavors no em creureu, perquè, tot s'ha de dir, no és pas fàcil empassar-s'ho coll avall. Ara bé, us faig paraula que és tan cert com que sóc aquí.

Per on començo?

Vaig arribar a Tona a punt de complir els setze anys. Patia una malaltia respiratòria greu. Abans els metges disposaven de pocs recursos per curar aquest tipus d'afeccions. A tots aquells que s'ho podien permetre, els convidaven a un canvi d'aires: ja fos a la muntanya o prop del mar. Doncs bé: jo, ni això, ni allò. Cap a Tona a prendre les aigües, que era l'únic econòmicament a l'abast de la meva família. Bé, ni tampoc això és cert del tot. Al balneari m'hi varen voler a canvi de treballar-hi d'ajudant, perquè, a casa, ni un duro: tant com n'entrava el vent eixugava. I no és pas que la Segarra, on vaig néixer, sigui una comarca especialment oratjosa, però és que tampoc hi entrava gaire res a casa: pobres pares, farts de pensar per a res. Enguany la Segarra és més verda, però llavors era molt secanera i polsosa; almenys aquest és el record que jo mantinc més fresc. A casa eren pagesos de cereal de secà. De palla rònega i menys gra. Quatre xais mal comptats, un parell de porcs per fer-nos la vida i dues lleteres. Molts badalls de gana..., malaguanyats pares. I, per acabar-ho d'adobar, els surto jo, d'estranguis i en temps de descompte. El petit i el que feia vuit..., ah!, i tísic, és clar.

A Tona hi havia de passar un estiu i encara hi sóc. Mai he pensat de tornar a la Segarra i, de fet, quan hi he anat algun cop, m'ha deprimit d'allò més. No és res en particular, és tan sols que no em tira el ponent ni m'abelleixen els records de la meva infantesa. Deu semblar que en una família de deu membres hi hauria d'haver hagut força caliu, però els meus records són d'una soledat llastimosa. Hiverns inacabables a la vora del foc, resar el rosari i a dormir..., i a trenc d'alba a peu dret. Avui a munyir la lletera o a escurar la cort dels porcs, o a ensitjar. Un esmorzar lleuger, algun rosec sobrer i cap a l'escola... I, més tard, la guerra. Llavors sí que vaig passar misèria.

Tenia tots els números per morir jove, però l'atzar és així de selectiu. Ja ho diem els d'aquí, que viu més el que piula que el que xiula, i, tot i que no ho hauria dit mai, ja he passat dels setanta. Ara estic baldat perquè m'he fet ranci, però molt pitjor varen ser aquells dies de la Guerra Civil. Collons, que les vaig passar magres! Em fotia els naps tal com els arrencava del camp, i aquella maleïda tos que no em deixava ni de dia ni de nit! Als meus germans no els deixava dormir i em clavaven unes esbroncades d'espant. En la foscor, les seves queixes ressonaven terri-

bles, i jo m'acoquinava i em tapava amb la flassada arnada per no fer soroll. Però després trobava que m'ofegava..., treia el cap de sota la roba i ja hi tornem a ser: "Aquest nano és insuportable!". O bé: "Mare, feu quelcom o foto el camp a dormir al paller amb les ponedores".

La mare es llevava arrossegant els peus coberts amb uns mitjons de llana sargits de tot arreu i s'asseia al capçal del meu llit. Es posava el meu cap damunt la falda, m'acaronava tendrament amb les mans plenes de durícies i em xiuxiuejava a l'orella paraules de comprensió. Quan em venia un accés de tos irrefrenable, em tapava la boca amb el xal rústec de llana que invariablement portava damunt les espatlles, i que li servia per endolcir el dolor que li feia l'espinada que havia hagut de doblegar des de molt jove.

Són els únics records d'estimació que conservo de la meva infantesa a la Segarra. Em sentia tan reconfortat amb el seu sacrifici, sempre tan aixafada, tan vençuda, que hauria desitjat anorrear aquella tos persistent i jurar-li davant de Déu, amb la fe convençuda d'aquells dies, que mai més em tornaria a sentir ni tan sols escurar-me la gola. Però tot era en va, i ni amb moixaines s'estovaven aquells pulmons plens de malura des del mateix dia que vaig veure la llum.

Malgrat tot, em sento prou afortunat. Qui no es consola es perquè no vol: un dia vaig llegir en un llibre que Calígula, l'emperador romà, va fer tallar el cap del seu nebot petit, que, igual que jo, estossejava contínuament, i que, és clar, li causava defici. A casa, els meus germans no es varen atrevir a tant, però no varen parar d'empenyar fins que la mare em va haver col·locat amb els monjos de Cervera. Però no em vull anticipar, que això ve més endavant i tot s'escriurà.

Parlàvem de la guerra, maleïda sigui aquesta allà on es doni. Quan va esclatar, el pare es va haver d'amagar. Els rojos el volien fer anar a combatre tant sí com no, però l'home era un gos de feina, i no li quedaven forces per anar a fotre trets. O senzillament era una mica covard, com jo mateix, però val més covard viu que heroi mort, o això és el que diuen.

De qualsevol manera, us en parlaré d'un, d'heroi. Li deien *Maquis*. El primer cop que el vaig veure, feia pocs dies que jo era al poble i ell acabava d'arribar. Però jo era un foraster i ell tota una institució..., o almenys això semblava, tenint en compte el respecte que tothom li professava.

I en parlaven, carai si en parlaven! Semblava que tothom coneixia la seva història, les seves facècies, i, amb la boca més petita o xiuxiuejant i brandant el cap amb cara de tafur, els veïns confirmaven que era un tipus sense escrúpols: que n'havia pelat un munt. És a dir, que els fotia una por d'espant, i, de la seva vida, com vaig esbrinar més tard, ningú en sabia ni un rave.

Tant Maquis, tant Maquis, i en realitat es deia Joan Riera; ves, un nom ben vulgar. Però l'home feia respecte i el sobrenom li esqueia. Potser en una ciutat hauria passat desapercbut, però al poble passava per ser un dels més ben plantats, almenys això deien les senyores al balneari, mentre prenien l'aigua sulfurosa amb cara de fàstic o mentre s'estovaven a la piscina termal. Jo els omplia els vasos i els portava tovalloles netes a la piscina d'aigua calenta mentre elles, amb llengua viperina de rendistes ocioses, giraven el poble de cap per avall. Les escoltava de trasantó i tot sovint treia el cap per si els calia quelcom i per poder guipar alguna cuixa..., ja m'enteneu.

Tanmateix, a en Maquis també li criticaven que no tenia gaire cura del seu aspecte, que sempre anava mal afaitat i vestit d'estar per casa. De fet, tots hi anàvem una mica, d'estripats, però teníem la roba dels festius, la d'anar a missa. Ell, en canvi, per reivindicar el seu renegament, els dies de recolliment anava fet un pòtol. Ara bé, què es pot esperar d'un anarquista consumat? I ho era, collons si ho era!, i dels de la ceba. El diumenge es plantava a l'entrada de l'església amb un escuradents a la boca i una boina de visera —*gorra proletària*, en deia ell, perquè l'havia manllevat “a un tarambana del POUM”—. Autosuficient i amb cara de fàstics, repassava un per un tots els que entraven al temple engavanyats pel coll emmidonat de la camisa nova.

Ell se'n fotia a dretcient, amb mala bava, i se les tenia amb el mossèn, que es queixava que li espantava els feligresos. L'home l'hauria denunciat de bon grat a la Guàrdia Civil, però no ho feia per respecte als seus pares, que eren unes bellíssimes persones. Si ho hagués fet, haurien descobert el seu passat a Berga, amb els irregulars, i hauria anat a raure a la presó o directament al paredó. I amb la mala llet que es gastaven aquell temps els militars!

D'allò de Berga li ve el sobrenom. Vull dir que va estar amb el maquis, fent de trabucaire; almenys pel poble havia corregut sempre aquesta brama, que ell, al seu torn, contribuïa a fomentar.

Tot i així, recordo que un dia assenyalat, una festa de les de guardar..., em foto vell i ja no sé quina diada era... Bé, és igual, varen aparèixer una parella de tricornis amb el mosquetó a l'esquena i es varen apropar a saludar el *párroco*. Doncs precisament aquell dia en Maquis no va aparèixer per enlloc. Llavors, al cafè, mentre els homes feien el vermut —ja pots comptar, quatre olives i un got de ratafia amb sifó—, va arribar tot sufocat dient: “Collons, un dia que vénen els malparits de la Benemèrita i se'm gira feina: també és mala llet!”. Li va quedar molt convincent, però aquell dia vaig pensar per primer cop que en Maquis no era tan Maquis com deien.

Em varen contar que havia fugit de casa per fer cap a Barcelona amb només disset anys. Li havien arribat nassades de la revolta feixista i el seu esperit inquiet no va parar fins que va ser a la capital. Un cop allà, es va encomanar als primers que el varen voler a les seves files..., uns anarquistes, això segur. Em penso que eren els de la CNT-FAI, però no ho sé del cert, perquè, si vols faccions de tots colors i sigles: la Barcelona del 36. Immediatament li varen omplir aquell cap tan tendre de facècies que repetia constantment.

Jo, en canvi, d'ideologies ni de revolucions no n'he volgut saber mai res. Ara bé, de sotamà, mossèn Pigrau em passava assaigs socials i de política que bé que vaig tafanejar. Quan el vaig conèixer, en Pigrau encara no havia fet els vots, però estava acabant el Seminari i, en paraules seves, es recuperava al poble d'una crisi espiritual. Ja us en parlaré, d'en Pigrau. Bé, de mossèn Pigrau, no fos cas que ara se m'emprenyés per una falta de respecte. I tant, que us en parlaré. Quin cap, el d'aquell home! Collons, que ben moblat!

Com us anava dient, em va fer a mans alguns tractats de les patums prohibides d'aquells anys, i us ben asseguro que amb aquells textos en vaig tenir prou per adonar-me que en Maquis els portava molls. Es notava que li havien injectat un grapat de conceptes, que no sé per quins set sous solia repetir en castellà. Feia el seu efecte, això és cert, i sempre feia referència al *libertario Bakunin* amb una franquesa que hom hauria dit que eren companys d'escola. Però llavors ho esguerrava tot. M'hi

barrejava fragments d'*El capital*, d'en Marx, enaltia la revolució social i en canvi criticava el concepte de classe i maleïa el sindicalisme i la seva "derrota moral y doctrinaria frente al capital opresor". Jo, prou que veia que es feia un garbuix, i en Pigrau m'ho certificava, em refereixo al mossèn del qual us he dit que us parlaré. No el capellà del poble, sinó el que venia sovint al balneari..., em penso que m'estic complicant la vida i no deveu entendre res.

M'he fet gran i els anys no perdonen, i ara tinc el cap tèrbol, com de migranya, sense ser-ho. Ahir ja en tenia. Hi deuen tenir quelcom a veure unes làmines amb taques fosques que em feia mirar i remirar aquell llicenciat pompós que tan sols volia parlar amb la meva filla. Com si els vells no servíssim per a res i no fóssim capaços d'entendre les coses. Jo en tinc prou que m'alcin la veu una mica, perquè sóc sord, sobretot d'una orella, però el cap el tinc ben clar..., bé, almenys fins ara, perquè la noia i el gendre em diuen que perdo la memòria i, al bar, quan juguem a cartes, quan fem la botifarra amb els companys, alguns s'emprenyen amb mi perquè no compto bé i m'equivoco quan em toca fer trumfos. Jo ja els aviso que no facin el saberut, perquè també estan força closcats: no en va, aquesta colla d'entesos són de la quinta que em ve al darrere.

Ja m'emprenya haver d'admetre-ho, ja, però podria ser que tant ells com els de casa tinguessin una part de raó. Per això, abans que se'm barregin tots els records, m'estimo més abocar-los, i per això m'he decidit a explicar aquesta història que fa tants anys que duc al pap.

II

Aquell dissabte de finals de maig els que havien anat a mercat a Vic varen arribar ben xops. Els va enxampar un temporal de calamarsa i es varen haver d'aturar per posar-se a aixopluc, sota de la tartana. Aquells homes i dones havien anat a comprar aviram i de passada varen carregar un viatger insospitat. Li deien *en Maquis*.

En aparença, carregava sobre les espatlles tota l'experiència que es podia acumular en aquell món dels anys quaranta. Bregat en moltes refregues, en portava la narració a les mans i a la cara, farcida de cicatrius mal curades. A la mà dreta li mancava la darrera falange dels dits xic i veí, que un esqueix de metralla els havia escapçat. A voltes, quan presumia de les seves facècies, afirmava sense embuts que aquella lleugera minusvàlua no li havia impedit de matar tants feixistes com se li havien posat a tret.

Aquestes històries corrien de boca en boca entre la gent del poble i en especial al cafè d'en Piella, lloc de trobada dels seus amics de gambirotades d'adolescència. Malgrat que feia anys que no el veien, no s'atipaven d'exagerar a mitja veu, amb sigil i donant ullades nervioses al seu voltant, les històries que ell els referia en les escasses cartes que els feia arribar des de paratges desconeguts i sempre amb remitents falsos.

Per això, per aquesta aura de misteri, quan va arribar al poble aquella tarda de dissabte en què els vapors consegüents al xàfec feien flaire d'herba reviscolada, ningú no l'esperava, perquè ningú no sabia res de la seva tornada.

La plaça del poble era buida i les mules experimentades que arrosse-gaven el carro es varen dirigir cap l'abeurador que hi havia just al costat

de la porta d'accés a can Piella. En Maquis va observar al seu voltant amb expressió de gravetat, com intentant reconèixer en aquell paratge, fangós a causa de la pluja caiguda, la plaça dels seus jocs d'infantesa. Mentre recollien els farcells i els cistells amb l'aviram, els altres viatgers l'observaven amb ulls intrigats. Ningú a la tartana havia fet cap comentari. Malgrat tot, durant el trajecte breu i alterat per la inesperada tempesta les llambregades de complicitat s'havien succeït entre ells i en Maquis, gat vell com era, no n'havia estat aliè.

Va fer quatre passes justes, però suficients per mullar-se l'espart de les espadenyes de set vetes, i va entrar decidit al cafè, que, havent dinat, era ple d'homes colrats de pell que jugaven a cartes o al dòmino, amb un caliquenyo apagat als llavis o un escuradents a mig mastegar.

Va fer una ullada imprecisa per damunt les boines negres que amb escasses excepcions vestien aquells vilatans, els quals, en notar la seva presència, es varen girar gairebé en bloc vers la porta d'entrada. Va romandre una estona palplantat, ulls atrevits, amb un posat marcial que havia après dels anys de combatent. Molts havien reconegut en aquell home desgastat l'hereu de can Riera: aquell que va marxar a lluitar amb els rojos i que en acabar la guerra es deia que s'havia fet el cau a Berga, on l'havia menat la desbandada de l'exèrcit republicà.

Ningú no es va aixecar a saludar-lo. Una actitud de prudència més que habitual en aquells anys de postguerra. Tan sols en atansar-se a la barra, en Piella, el propietari, li va etzibar un lacònic "Feia molt que no et vèiem, noi" i va continuar passant el drap per damunt del taulell oscat i foradat per les arnes.

—Em fas un cafè? —li va demanar en Maquis, que seguia fent esforços per reconèixer en aquell ambient enrarit l'espai on havia passat tants capvespres descabdellant insensateses amb els amics de joventut.

—Haurà de ser un torrefacte. No tinc res més —va fer en Piella amb certa austeritat—. No sé d'on vénis, però, per aquí, el cafè només el veiem molt de vent en vent.

—M'és ben igual, mentre sigui calent i m'hi afegexis un raig de rom —es va escurar la gola per agafar embranzida i va preguntar:— Què en saps, dels de can Riera, Piella?

—El teu pare no ve gaire per aquí i la teva mare només la veig el diumenge a missa. No en sé gaire més. M'imagino que deuen anar fent la viu-viu.

—I la Neus? Que s'ha casat? —va insistir en Maquis, que amb aquell posat d'home bregat semblava que preguntés per preguntar, sense un interès gaire decidit.

—La teva germana no la veig mai. Sé que treballa al balneari, perquè la dona hi va a prendre les aigües tot sovint i me'n parla. Diu que és malaguanyada, que és una llàstima que, bonica com és, sempre estigui ficada allà dins. Es veu que s'ha marcit molt —va arronsar les espatlles abans d'afegir:— són temps difícils, Joan, treballar i treballar, perquè aquesta colla d'addictes al règim de la capital vinguin aquí a jeure a la nostra esquena.

—No et segueixo, Piella. Qui dius que ve al balneari?

L'amo del cafè va tenir la sensació que s'esplaiava massa amb aquell jove, que, com tothom sabia, havia pres partit pel bàndol equivocat. Va escurçar la xerrameca cridant l'atenció a un jove cambrer que badava. Parava l'orella a prop d'una ràdio de galena que ocupava un lloc preminent, damunt d'una taula recoberta d'un tapet de ganxet esgroguït pel pas del temps.

—Mitja Galta! Que no veus que els de la taula del dòmino et criden? —va fer un gest de reprovació amb el cap i va seguir el seu subaltern amb la mirada i amb cara de pocs amics. Seguidament es va adreçar a en Maquis:— T'he de deixar, Joan, tinc feina a la rebotiga. Si et quedes per aquí, ja ens veurem. Sigues benvingut.

Els estius a la vila eren càlids, però no tenien res a veure amb els de Barcelona; els de la capital fugien de l'aire xafogós de la canícula i a Tona hi trobaven el clima adient, bona teca i ambient de safareig per matar l'estona. No eren poques les famílies de la burgesia catalana que l'havien escollit per fer-s'hi construir una residència per als mesos d'estiu. Els casalots més imponents havien estat aixecats abans de la Guerra Civil. Les obres s'havien aturat durant els anys de les garrotades, però aquells dies ja es tornava a construir de valent per als senyors.

El balneari quedava apartat del centre del poble, si bé s'hi arribava fàcilment, perquè hi passava a tocar la carretera de Manresa. Ben visible des de qualsevol punt de la rodalia, enlairat a redós d'uns turons folrats de roures i alzines, la densa vegetació li conferia un aire de sanatori d'alta muntanya.

A mitja tarda, quan en Maquis va arribar al balneari, el va trobar orfe de clients. D'aquesta manera, la Neus va poder estar per ell una bona estona. Certament, en Piella, l'amo del cafè, li havia dit la veritat: la va trobar desmillorada, però d'altra banda s'havia fet més dona i li havia desaparegut la granissa de l'acne juvenil que s'havia recreat injustament amb un rostre immaculat.

Com sol ocórrer quan s'està tant de temps lluny de casa, en Maquis la recordava com una nena enjogassada que corria darrere les gallines escardalenques, més per combatre l'avorriment que per espantar-les amb malícia. Paral·lelament, aquell cos pueril que s'esmunyia sota la taula a l'hora dels àpats havia pres voluptuositat fins a convertir-se en el cos d'una dona prou atractiva com per despertar la gelosia fraternal. En Maquis sabia, perquè ho havia escoltat en boca dels homes d'edat, que els pares experimenten arravataments de recel respecte de les seves filles quan aquestes, en plena efervescència adolescent, comencen a ésser galantejades pels cadells de les cases veïnes. Malgrat que mai hauria pensat que aquell sentiment vanament possessiu l'afectaria a ell, fou el primer que va destil·lar el seu pensament en veure la seva germana. Va sorgir d'entre la broma del vapor, del fons d'un passadís llarguíssim que allunyava el rebedor de la zona de banys. Anava uniformada amb senzillesa, d'un color blanc esgrogueït pels alcalins. El vestit llarg, amb plecs a la faldilla, màniga bufada i el coll tancat amb gorgera, féu que la primera expressió que li sortís de l'ànima fos: "Estimada, quedaràs morta de calor".

La Neus es va alegrar amb emoció continguda, però real, de veure el seu germà. Tot i que li havien arribat històries lletges sobre la seva clandestinitat i patia perquè no fossin veritat, el que més l'havia corsecada era que, un cop finida la conflagració, no digués res, no els fes sabedors a ella i als pares de les seves circumstàncies. Tan sols sabien que era viu i que es trobava bé, per unes cartes escadusseres en què no s'esplaiava amb més de cinc ratlles.

—Sabia que no t'agradava escriure, Joan, però les teves cartes eren més que breus. Eren pura síntesi, més lacòniques que els telegrams que enviaven a les vídues dels soldats abatuts —va recriminar-li la Neus amb posat allixonador, mentre observava el seu rostre cremat més que colrat, ple d'estries dels freds extrems d'alta muntanya, els llavis espellifats i escalivats, i una barba agressiva i mal rasurada de pocs dies.